

Міфи Давнього Єгипту

Єгипет – країна, яка знаходиться на африканському континенті

Єгиптяни називали свою країну – **Кемет** (чорна земля)

Історична довідка. Між 4 і 3 тис. до Р.Х. в долині річки Ніл виникли два великі царства – Верхнє і Нижнє, які згодом об'єдналися під владою Верхнього царства. Так утворилося Стародавнє Єгипетське царство із столицею в м.Мемфіс. Воно проіснувало до 20 ст. до Р.Х. Але через чвари між окремими областями царство це розпалося. Згодом вони знову об'єдналися й називалися Середнім царством із столицею в м. Фіви. Кочівники, які напали на Єгипет в кн. 18 ст. до Р.Х., утворили Нове царство. Після цього Єгипет став належати грецьким завойовникам, а потім римським імператорам.

Єгипетське письмо – називають ієрогліфічним. Ієрогліфи нагадують певні малюнки, які можна прочитати справа наліво, зліва направо, зверху вниз. Першим прочитав ієрогліфи Жан Франсуа Шампольон у 1822 р.

Тотемізм – обожнення тварин. Майже всіх богів єгиптяни зображували людьми з головами тварин і птахів.

Головні боги

Єгиптяни вірили, що боги живуть скрізь. І на землі, де живуть люди, і в іншому, невидимому світі, куди бог Сонце йде на ніч і куди люди вирушають після смерті. Боги створили світ і не дають йому загинути. Єгиптяни поклонялися багатьом богам, які створили світ, охороняли його і піклувалися про людей. На честь богів будували храми і приносили жертви. Ось деякі з головних єгипетських богів.

Нун – первісний водяний хаос, “батько богів”

Мут – мати світу

Ра — цар богів, бог-Сонце, бог-творець, який створив усе суще. Щодня він пливе в своєму човні по небосхилу. Його шлях підтримує порядок у світі. Ра часто об'єднують з Амоном, іншим богом Сонця, якому спочатку поклонялися тільки у Фівах, а пізніше вшановували в усьому Єгипті. Цей об'єднаний бог одержав ім'я Амон-Ра.

Головний єгипетський бог Ра був, напролюд, блакитноокомим. Але зовсім не тому темнооці древні єгиптяни прикрашали зображеннями його Божественних Очей саркофаги, борти човнів, стели і амулети. Очі Ра жили життям, незалежним від основного організму.

Геб – бог землі

Нут – богиня неба

Шу – бог повітря

Осіріс – бог родючості, добра, суддя у загробному світі. Кожен померлий предстає перед богом-суддею загробного світу Осірісом, сподіваючись на вічне життя в потойбічному світі. У стародавні часи, коли на землі правили боги, Осіріс був царем Єгипту, але владолюбний брат Сет убив його. Завдяки вірній дружині Ісіді та богу мертвих Анубісу Осіріс відроджується: правда відтепер він живе в загробному світі і не може повернутися на землю.

Ісіда — богиня родючості, води і вітру. Вона така могутня, що може подарувати своєму чоловіку Осірісу друге життя. Ісіда - любляча і дбайлива мати: вона переховує свого сина Гора від його підступного дядька Сета й оберігає від небезпек, які загрожують йому. Ісіда стає для єгиптян богинею -покровителькою жінок і дітей.

Анубіс – незаконний син Осіріса та Нефтиди, сестри Ісиди, бог-покровитель померлих. Він зробив першу мумію Осіріса. Завдяки цьому обряду тіло здобуло нове життя. Відтоді Анубіс став богом бальзамування. Він виступає і як помічник Осіріса на суді мертвих — проводить померлих до верховного судді. Зображається Анубіс у вигляді шакала або у вигляді людини з головою шакала.

Гор — єдиний син Ісиди й Осіріса, бог-покровитель царської влади. Все дитинство він провів на болотах у дельті Нілу, де мати переховувала його від підступного Сета. Змужнівши, він вступив у тривалу боротьбу з дядьком Сетом за єгипетський трон і здобув перемогу. Гор — бог-покровитель влади фараона. Зображається у вигляді сокола або людини з головою сокола.

Сет — і добрий і злий бог. Завдяки йому кожен ранок Сонце сяє на небі, адже щоночі Сет охороняє човен бога Сонця Ра, б'ючись із страшним змієм Апопом. Разом з тим владолюбний Сет віроломно вбиває свого брата Осіріса, законного царя Єгипту, щоб силою завладіти трон.

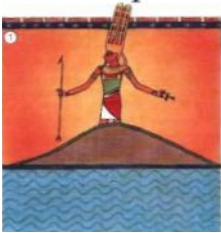
Тот — бог мудрості та знань. Він винайшов лічбу і писемність, щоб зберігати і передавати знання. Покровитель писців, він сам служить писцем при богах. Тот записує всі їхні рішення, зокрема результати загробного суду Осіріса. Тота зазвичай зображують з головою ібіса і палеткою писця. Крім того, Тот – бог Місяця. Вночі він змінює на небі бога Сонця Ра.

Тєфнут - донька бога Сонця Ра; богиня вологи. Коли Ра вранці сходить над горизонтом, Тєфнут вогненним оком сяє у нього в лобі і спалює ворогів великого бога.

Бастет і Сехмет. Бастет - богиня-кішка, богиня радості та свят. Це мирна богиня, але з нею потрібно бути обачним: вона стає небезпечною, коли перетворюється на богиню війни левицю Сехмет. Сехмет прагне знищити ворогів свого батька — бога Ра. Якоюсь вона мало не знищила всіх людей.

Маат – богиня істини та правопорядку

Народження бога Сонця з океану Нун

Спочатку є темряві не існувало нічого, окрім первозданного водного хаосу - безкрайого океану Нун. Уявлення про хаос як про водяну безодню було породжене щорічними розливами Нілу, коли вся річкова долина виявлялася затопленою. З океану Нун піднявся пагорб з богом Сонця Ра на вершині (1), який з'явився сам по собі без участі батька і матері. Ра виверг зі своїх уст **бога повітря Шу і богиню вологи**

Тефнут. У цієї першої подружньої пари народилися близнята — бог землі Геб і богиня неба Нут. Їхніми дітьми стали зорі (Нут часто зображали в шатах, оздоблених зорями) і дві пари богів — Осіріс із дружиною Ісідою та Сет з дружиною Нефтидою. Так виник Всесвіт. Проте океан Нун при цьому не зник. Він оточував небо, і єгиптяни боялися, щоб він не затопив землю. Цей грізний океан зображений на стінах багатьох храмів у вигляді священного озера.

Поділ неба і землі

Бог землі Геб свариться зі своєю дружиною богинею неба Нут через те, що вона щодня поїдає своїх дітей — зорі, а потім народжує їх знову. Тоді бог повітря Шу розділив подружжя. Геб залишився внизу. Його зігнуті коліна символізують нерівний рельєф Землі. Тіло Нут, підняте над Гебом і підтримуване руками Шу, утворює небосхил.

Поява людей

За одними міфами, люди народилися зі сліз бога Ра. Але частіше єгиптяни приписували створення людей богові Хнуму. Він виліпив їх на гончарському крузі (2). Хнум мав владу над людською долею. Він вкладав у кожного **ка** — життєву силу. **Ка**, духовний двійник людини, продовжувала існувати і після смерті господаря, забезпечуючи життя вічне у загробному світі. Вмістилищем **ка** слугувало тіло покійника. Тому єгиптяни прагнули зберегти тіла за допомогою муміфікації. На випадок пошкодження мумій у гробниці поміщали портретні статуї покійних.

Боротьба Ра з Апопом

Коментар. У цьому міфі знайшли відтворення уявлення давніх єгиптян про існування дня і ночі, а також про одвічну боротьбу добра і зла. Силу світла уособлює Ра, а силу зла — змії Апоп. Прийом антитези увиразнює основну думку давньої оповідки, де присутній Ніл як традиційний образ єгипетської міфології.

Пітьма і зло породили велетенського змія, щоб урешті-решт. запанувати над світом. То було небачене страховисько. могутнє та спритнє. Понад усе змії, якого звали Апопом, не любив сонце. Чи може пітьма любити сонце? А змії був дитям пітьми...

Усі друзі сонця-Ра ставали ворогами Апопа. Змії так люто ненавидів бога Ра, що навіть при згадці про нього починав дрижати.

Глибоко під землею — житло жорстокого змія. Однак і туди проникають сонячні промені, бо щовечора, завершивши свій похід над землею, Ра спускається до підземного світу. Нікуди від нього не сховатися!

— Скрізь це ненависне сонце! Я мушу позбутися Ра! — не тямлячи себе від люті, вигукнув Апоп. — Тільки тоді, коли на землі не стане цього бога, пітьма і зло запанують над світом!

Відомо, що Ра кожного вечора мандрує водами підземного Нілу. А якщо випити воду підземної ріки? Тоді зухвалий Ра не зможе ніколи потрапити до царства пітьми... А там побачимо, що робити далі.

Апоп надимає черево й припадає до підземних вод. Він п'є довго, води в Нілі стає все менше та менше. От і все... Річище порожнє, за кілька хвилин воно зовсім висохне. Ра ніколи більше не потрапить під землю!

«Підступний змії думає, що коли він вип'є підземний Ніл, я не спускатимуся більше під землю... — розмірковував Ра. — Настав час покінчити з породженням пітьми і зла. Апоп повинен щезнути!»

І непереможний Ра вирушає на вирішальну битву зі змієм! Він — сонце, а сонцю підвладний увесь світ.

Битва була довгою й жорстокою. Змії такий дужий і великий, що Ра ніяк не міг його скорити. Та богові замало вбити Апопа. Спочатку треба примусити його повернути підземні води.

Слава переможцві! Слава великому Ра! Він здолав Апопа, притиснув його так, що той повернув підземний Ніл — випустив його зі свого бездонного черева! Тепер не варто вбивати змія, він переможений — нехай живе! Ра святкує перемогу! Ра — великодушний! Осяяний звिताгою, бог сонця продовжує свою щоденну подорож...

Даремно Ра пожалів Апопа. Зло ніколи не скориться світлу. Змії знову випив підземний Ніл, коли Ра тільки-но піднявся над землею. Наступної ночі все повториться знову. Змії Апоп, що не змирився з

поразкою, знову нападе на Ра, а сонячний бог ще раз доведе свою непереможність.

Щоночі в підземному світі відбувається битва між силами світла й птьми. Ця битва щоразу незмінно закінчується перемогою світла.

(За переказом Ольги Бондарук)

Як Тефнут покинула Єгипет

Була в бога Сонця Ра кохана донька Тефнут — його Око, створене ним самим. Вона поливала землю, насичуючи вологою сади та ниви; билася з чудовиськами, що були ворогами її батька; карала тих, хто не корився його волі. Це була могутня і хоробра богиня, але вона мала надто свавільну й запальну вдачу.

Люди славили Тефнут у піснях, приносили їй жертвні дари. І вона тішилася їхньою шаную. Та одного разу спало Тефнут на думку, що люди величають бога Ра більше, ніж її. Через те вона посварилася з батьком і втекла до пустелі. Там богиня оселилася в образі страшної левиці, яка в шаленій люті вбивала подорожніх і насичувалася їхнім м'ясом та кров'ю.

А тим часом у країні запанувала нестерпна спека. Змілилися річки, повисихали рослини, дахи будників вкрилися густим пилом. Відчай і страх охопив людські серця.

Гірко сумував Ра за своєю донькою. Він волів її знову бачити біля себе. Довго він думав, кого послати по Тефнут у пустелю. І, зрештою, вирішив доручити цю справу богу повітря Шу, щиро йому відданому, та богу місяця Тоту, який славився великою мудрістю, неперевершеною красномовністю і знанням магічних заклинань.

Шу і Тот перетворилися на павіанів і пішли до пустелі, у якій усамітнілася богиня. Побачивши їх, Тефнут-левиця гнівно загарчала. Тоді Тот підняв лапи вгору й улесливо заговорив з нею. Він яскраво описував пишні красоти єгипетської землі і її жахливий занепад, спричинений утечею Тефнут. Він розповідав про велику тугу бога Ра та скорботу людей, що оплакували втрату шанованої ними богині. Він говорив і говорив, а грізна левиця слухала його хитромудру промову. «Замість безплідної пустелі, у якій ти нині живеш, — переконував богиню Тот, — ти потрапиш до квітучої країни, з великою багатоводною рікою, зеленими луками, велелюдними містами та селищами. Для тебе зведуть храм, і люди складатимуть тобі шану. Ти не полюватимеш більше на звірів, аби здобути собі їжу». Тут промовець подав богині-левиці келих вина і наказав принести їй убиту газель. Тефнут прийняла його дарунки. Доки вона ласувала, Тот, піднісши вгору свій чарівний жезл, промовляв чаклунські заклинання.

Гнів богині ушух, і вона погодилася разом із Шу й Тотом повернутися на батьківщину.

Вони вирушили в дорогу. Попереду Тефнут ішов бог Шу, розважаючи богиню музикою і танцями, аби вона веселою постала перед батьком Ра. А тим часом бог Тот проголошував магічні заклинання, аби Тефнут не змінила свого рішення і не втекла назад у пустелю.

Дорогою богиня викупалася в Священному озері й перетворилася з левиці на прекрасну дівчину з гордою поставою, веселим обличчям та сяючими очима. Дізнавшись про її повернення, Ра затанцював від радості. Він був щасливий знову побачити й обійняти свою Тефнут. Уся країна святкувала її повернення. Люди уславлювали ім'я богині в храмах, вітали її прихід піснями й танцями.

З поверненням Тефнут у Єгипті закінчилася велика засуха. Пролилися дощі, які наповнили Ніл бурхливими водами. Земля вкрилася весняним квітом. Відтоді за наказом Ра день повернення Тефнут щороку відзначають у Єгипті як велике свято.

Переклад з російської Є. Волощук

Убивство та воскресіння Осіріса

Бог Осіріс, так само як Ра, був царем Єгипту. Він вважався законним правителем як старший син бога землі Геба і богині неба Нут. Осіріс узяв за дружину свою сестру Ісіду. Разом із нею він навчив людей обробляти землю, і рід людський жив безбідно. Але його заздрисний брат Сет прагнув заволодіти тронем.

Єгипетські міфи розповідають, що Сет обернувся на гіпопотама чи крокодила, щоб напасти на Осіріса на берегах Нілу. Грецький письменник Плутарх виклав цю історію по-іншому. Сет і його спільники виготовляють дуже красиву скриню за міркою Осіріса. Потім Сет запрошує Осіріса на бенкет. Там Сет оголошує, що подарує скриню тому, кому вона буде до міри. Його спільники вдають, що намагаються влізти в скриню, але не можуть. Настає черга Осіріса. Щойно він влізає всередину, змовники закривають віко і кидають скриню з Осірісом у Ніл.

Ісіда, оплакуючи смерть чоловіка, вирушає на пошуки його останків. Вона знаходить їх у місті Біблосі. Довідавшись про це, Сет женеться за Ісідою. Наздогнавши її, він розрубує тіло Осіріса на 14 частин і розкидає їх по всьому Єгипту. Але Ісіда збирає тіло сі воедино і завдяки допомозі Анубіса повертає Осіріса до ж. Відтепер Осірі у царстві мертвих.

Дивовижне царство мертвих. Царство Осіріса

Єгиптяни вірили в життя після смерті. Вони будували житла вічності — гробниці, а покійників муміфікували, щоб зберегти тіла для життя

вічного. У гробниці поміщали різне начиння і статуетки слуг, стіни покривали ієрогліфами і розписами зі сценами безтурботного життя, щоб забезпечити померлому вічне блаженство. Адже вважалося, що в загробному світі все написане збувається, а зображення будь-яких речей або істот оживають і набувають якостей оригіналу.

Осіріс першим здобув життя після смерті — але не на землі, а в царстві мертвих. Міф про воскресіння Осіріса дозволяв фараонам, а потім і простим єгиптянам, сподіватися на життя вічне в загробному світі. Культ цього бога і строге дотримання обряду поховання були вкрай важливими для єгиптян. Вони щиро вірили, що за допомогою молитов і особливих ритуалів кожна людина, як і Осіріс, може відродитися для нового життя.

Осіріс правив у царстві мертвих Дуат (Дат). Вхід у це місце, де скрізь панували морок і безмовність, був розташований на заході, там, де заходить Сонце. Вхід охороняла пильна варта. Впродовж своєї довгої історії єгиптяни спочатку уявляли собі загробний світ як точну копію своєї країни, якою тече річка близнюк Ніл, потім як північну частину неба, де Сонце проводить дванадцять нічних годин, а пізніше — як підземне царство.

Суд Осіріса

Перш ніж з'явитися перед Осірісом, людина проходить через випробування. На кожному кроці її підстерігають духи і демони й намагаються збити з праведного шляху. Щоб не піддатися їхній владі, людина повинна постійно повторювати заклинання і розгадувати написи на численних воротах, що ведуть у царство мертвих. Тому, хто не вміє читати, доводиться покладатися на заклинання, які промовляють замість нього живі. Нарешті померлий постає перед Осірісом, і той вирішує його долю.

Боги кладуть на одну шальку терезів душу покійного, а на другу — перо, що символізує Маат, богиню істини і правосуддя. Якщо душа легша за перо, то людина гідно поведилася на землі і заслуговує на життя вічне в загробному світі на полях блаженства Іару (Іалу). Цих праведників боги приймають у своє товариство й іноді ненадовго посипають на землю. Якщо ж душа важча за перо, то чудовисько Амт пожирає грішника, і той умирає остаточно. Але деяких, нечестивців віддають на розтерзання неймовірно жорстоким духам. Передбачливі ти в труну покійного рятівне зречення від гріхів.

Мистецтво муміфікації

Воскресити Осіріса допоміг Ісіді бог-шакал Анубіс. Для цього він навчився перетворювати тіло померлого на мумію. Щоб людина після смерті могла переселитися в загробний світ, потрібно було зберегти

тіло від тління. З тіла виймали всі нутроші, крім серця. Потім нутроші і тіло занурювали на кілька тижнів в особливу сіль — натрон, щоб висушити їх. Після цього оброблені бальзамом і обгорнені бинтами нутроші поміщали в посудини-канопи, порожнини обмитого тіла заповнювали піском або тирсою, а тіло натирали оліями, смолою і сповивали лляними бинтами, просоченими бальзамічними речовинами. Рот мумії залишали відкритим, щоб у неї можна було вдихнути життя.